

Сто років і один політ, а бо ітав над Конотопом

Історія Конотопа має багато таємничих і недосліджених сторінок. Однією з них є історія розвитку техніки початку ХХ ст. Особливе місце в ній займає авіація.

Як відомо, перший у світі політ людини на літаку відбувся у США 17 грудня 1903 р. в Кітті-Хок (штат Північна Кароліна). Брати Орвілл та Уілбор Райт здійснили перші чотири польоти на літаку «Флайєр-1» (Літун) з двигуном внутрішнього згорання. Перший політ тривав 12 секунд. Четвертий – 59 секунд, за які літак подолав 260 м. Загальна тривалість чотирьох польотів складала менше двох хвилин, проте вперше людині вдалося контролювати політати.

На початку ХХ ст. в Україні також з'являються перші авіаклуби і перші пілоти. Головним авіаційним містом України тоді вважалася Одеса, де виховувалися і літали відомі льотчики. Вони на залізничних платформах переносили свої літаки до великих міст Росії та України, де й проводилися демонстраційні польоти. Величезні натовпи людей дивились - за відповідну плату - за польотами, і почуття захоплення досягненнями світової техніки охоплювало їх. «Грімлі» імена перших пілотів - Уточкіна, Сікорського, Васильєва.

Конотоп на початку ХХ ст. був великою станцією Московсько-Курсько-Воронезької залізниці і культурним центром Чернігівської губернії. Населення міста становило понад 27 тисяч чоловік. Діяли великі заводи, комерційне та залізничне

метрологічну систему, то відстань у 5 верст, яку пролетів літак до Попівки, становила 5,334 км.

Зі спогадів конотопців відомо, що збиралося багато глядачів, для яких це стало незабутньою подією. Одна з глядачок, Іуліанія Георгіївна Анічкіна (за свідченням її онука, мешканця Конотопа М. С. Сосновського) вже в похилому віці згадувала той політ і порівнювала його з польотами авіації у 1941 році. І казала, що «ми платили за те, щоб побачити на початку ХХ ст. перший політ літака над Конотопом, а зараз літаки безкоштовно літають над містом».

Для польоту над Конотопом О. Кузьмінський використав літак французького виробництва «Блеріо XI», створений піонером французької авіації Луї Блеріо. Як відомо, після перельоту Л. Блеріо через Ламанш у 1909 році літак став популярним в Європі. За ліцензією його випускали в Росії та Італії. Літав він з максимальною швидкістю 95-100 км/год і вмщував екіпаж у 1-2 людини.

Незати, чи впливала на політ «конотопська відьма», але він проходив у дуже сприятливих погодних умовах. Дивно, та протягом декількох днів у Конотопі - в останні дні листопада - стояла по-літньому тепла погода, до 15-20 градусів тепла. Політ Кузьмінського почався над центром міста (де тепер площа Миру), проходив над околицею міста (там, де

зараз територія сучасного ДП «Авіакон») і закінчився на території майбутнього Конотопського військового аеродрому...

Олександр Олександрович Кузьмінський (1881-1930) - льотчик, який літав над Конотопом, був племін

Перші російські льотчики (зліва направо): О. Васильєв, С. Уточкін, М. Єфимов.

ником Льва Толстого. Його батько - сенатор О. М. Кузьмінський, мати - письменниця Тетяна Берс (Кузьмінська) - сестра дружини Л. М. Толстого. Народився Олександр у Харкові, отримав вищу юридичну освіту, служив чиновником з особливих доручень при міністерстві фінансів і займався авіацією заради спорту. Успішно літав у багатьох містах Росії, брав участь у авіаційних тижнях в Петербурзі, Москві, Мілані. В родині дивувалися, що Олександр відмовився від кар'єри заради небезпечної авіації. А він любив небо і разом з Васильєвим опановував льотну справу у Франції в авіашколі Блеріо.

Польоту Кузьмінського над Конотопі передувала участь у авіазмаганнях. Російські газети повідомляли, що 8 вересня 1910 року розпочалося Всеросійське свято повітроплавання у Петербурзі, в якому брали участь відомі авіатори. Глядачів збиралося до 50 тисяч чоловік. У перший день змагань на біплан Блеріо О. Кузьмінський пролітів 5 хвилин. Наступного дня, 11 вересня, під час польоту на висоті 200 метрів у нього зламався руль і він мовив дивитись. Літак Кузьмінського пішов до землі, налетів на дерево і розбився. У ньому

лота вибило всі верхні зуби, була пошкоджена щелепа, повністю зруйнований ніс, розбита складній перелом правої руки. Вісім місяців довелося лікуватися у лікарні. Прикро, що нездовго до цього випадку Лев Миколайович розпитував Кузьмінського про авіацію: як навчали у Франції, що відчуває той, коли відривається від землі, який вид відкривається з аероплану... Кузьмінський пообіцяв, що по закінченні Всеросійського свята прилетить до Ясної Поляни і покаже старому письменнику диво техніки. Не судилося.

Льотчик Михайло Єфимов, іззнавшись про обіцянку Кузьмінського політати над Конотопом, хотів аминити товариша і самому показати графу аероплан. Та Лев Миколайович, неприємно вражений катастрофою, яка трапилася з Кузьмінським, відмовився, казавши: «Люди є галки, їм і нічого літати». Але великий письменник був неправий - його племінник

тав чудовим льотчиком. Юна невдачі траплялися.

О. Кузьмінський планував зяти участь у перельоті Петербург-Москва, для цього придбав новий апарат «Блеріо». Але раптова хвороба авадил. За 1,5 години до очатку перельоту він змучений був відмовитися від польоту і віддати свій літак оварішу по школі «Блеріо». Васильєву. Досвідчений віатор О. Васильєв на літаку Кузьмінського першим осяг Москви і став перемодцем, встановивши рекорд дальності перельоту між містами. «Рейс» зайняв у Васильєва 24 години 41 хвилину, 4 секунд. У польоті авіатор робув 8 годин, решта часу шла на зупинки.

Іноземні журнали, повідомляючи про успіх Васильєва, зазначали, що «за технічними і топографічними умовами російський переліт важчий від європейських, які нещодавно закінчилися». В тому перельоті брав участь і С. Уточкін, котрий потрапив у катастрофу і вже більше не зміг повернутися в авіацію.

Одужавши, Кузьмінський поїхав до Києва, де на Печерському бойовому плацу 23 жовтня 1911 року продемонстрував свій історичний політ, за 5 хвилин зробивши в небі два кола. Публіка була в захваті.

А потім відбувся вже несподіваний політ у нашому місті та інших містах України. З Кузьмінським до Конотопа міг би приїхати льотчик О. Васильєв. Проте він розбився під час випробувань 2-місного «Блеріо», побудованого заводом «Дукс» у Петербурзі, і потрапив у шпиталь.

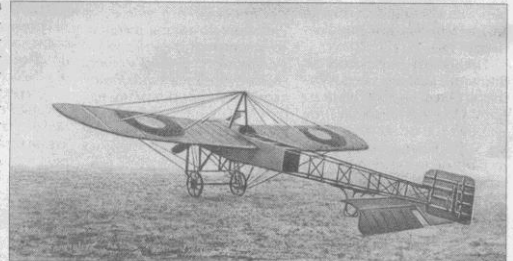
О. Кузьмінський стає відомим авіатором і про-

токартки. Ймовірно, що він причетний до історії створення 5 вересня 1931 року за наказом наркомароботи ДП «Авіакон» - конотопського ДП «Авіакон», який у вересні цього року відзначив своє 80-річчя.

Значення першого польоту в Конотопі дуже велике. Серед глядачів могли бути майбутні льотчики авіатехніки, для яких мрія про небо стала потім потребою життя. Одним із глядачів цілком міг бути наш земляк Г. Тхір, майбутній льотчик, генерал-майор, Герой Радянського Союзу, якому тоді було 8 років. А також батьки Героя Радянського Союзу О. Панова, який народився у селі Сиром'ятинкове Путивльського повіту.

Перші польоти авіаторів прилучали населення до великого світу авіації і надавали можливість бачити в ній майбутнє людства.

Можна вважати, що цього року місяця виповнюється

100 років першому польоту літака над Конотопом і Сумщиною взагалі. «Нам ніскільки не шкода» - писав журнал «Аероавтомобильная жизнь» на початку 1913 року, - що авіатори перестали грати роль клоунів, розважаючи празну публіку. Для нас важливо, щоб була жива сама авіація і невдовзі стала тим, чим їй і судилося бути, - звичайним способом пересування людей».

дуть демонстраційні польоти в Росії і в країнах Азії. Після Конотопа його літак жодного разу не розбився. Сам Кузьмінський був відзначений нагородами різних країн Азії. Йому навіть пропонували створити і керувати авіацією Китаю, та він відмовився. Брав участь у Першій світовій війні, в якій загинув його друг, талановитий льотчик О. Васильєв. Життя Кузьмінського в роки громадянської війни ще не досліджено. За радянської влади працював у організаціях, пов'язаних з авіацією. Був консультантом Головоповітрофлоту СРСР. Помер у 1930 році у віці 49 років. Можливо, був репресований, тому дуже важко знайти його фотознімки.

Ш. АКИЧЕВ, науковий співробітник Конотопського міського краєзнавчого музею, голова Конотопського товариства Національної Спілки краєзнавців

училища, чоловіча та жіноча гімназії, декілька шкіл, театр. Планувалося відкрити в місті автобусний і трамвайний рух та вищий навчальний заклад. Були забруковані й освітлені центральні вулиці, діяли пошта, телефон і телеграф. Конотопці

с. Попівки (5 верств від Конотопа), там спустився, через те, що трохи поспувався аероплан. Народу було багато, бо це було перше літання у Конотопі. Ціни були від 15 крб до 50 коп. Авіатор, як спускався, трохи забився». Якщо перевести на сучас-